

Szlakiem zabytków techniki

Zabytkowy Zakład Hutniczy w Maleńcu

W roku 1784 Jacek Jezierski, kasztelan łukowski, założył w Maleńcu zakład składający się z tartaku, drutarni i fryszerni z 11 młotami. Kuźnica tutejsza wytwarzała, między innymi, stalowe odkuwki na lufy do słynnych sztucerów produkowanych w królewskich manufakturach w Koźnicach. W pięćdziesiąt pięć lat później dokonano modernizacji zakładu budując walcownię, młotownię i topornię. W połowie dziewiętnastego stulecia zainstalowano 15 gwoździarek do produkcji gwoździ ciętych z blachy. Wkrótce w fabryce podjęto produkcję łopat, szpadli i okuć budowlanych. Do napędzania urządzeń zakładu służyły trzy koła wodne poruszające system pasów transmisyjnych, uruchamiających następnie prasę, gwoździarki, nożyce, młoty i miechy pieca grzewczego. W 1950 roku zaprzestano produkcji gwoździ. Siedemnaście lat później zakład zamknięto, a produkcję przeniesiono do nowego obiektu.

Zabytkowy Zakład Hutniczy

Maleniec 54, 26-242 Ruda Maleniecka, tel. 041 373 11 42

czynne codziennie do zmroku

www.zzhmaleniec.republika.pl

Muzeum Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego w Sielpi

Budowę walcowni i pudlingarni w Sielpi Wielkiej rozpoczęto w 1821 roku z inicjatywy Stanisława Staszica. W skład wyposażenia zakładu wchodziły między innymi piece pudlingarskie, młot czołowy do przekuwania bochnów, walcarka wstępna do walcowania kęsisk i turbina wodna będąca chlubą dzisiejszego muzeum, którą projektował Philippe de Girard.

Od 1921 roku walcownia zaprzestała produkcji, a w 1934 roku przekazana została na lokalne Muzeum Techniki i Przemysłu Hutniczego. W latach 1939-1945 muzeum zostało zdewastowane, okupant wywiózł z niego 72 wagony żelaza, urządzeń i wyposażenia fabryki.

Wśród eksponatów muzeum do najbardziej cennych należą: żelazne koło śródbierne poruszające koło zamachowe, dmuchawa

parowa z XIX wieku, maszyna parowa z 1858 roku najstarsza z zachowanych w Polsce, tokarka czołowa z XIX w.

Od kilku lat w Sielpi, Maleńcu i Starej Kuźnicy w miesiacu lipcu odbywa się Festiwal Technologiczno-Turystyczny „Kuźnice Koneckie” w czasie którego między innymi uruchamiane są zabytkowe maszyny.

Muzeum Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego

ul. Słoneczna 19, Sielcia, 26-200 Końskie, tel. 041 372 02 93

Zakład wielkopiecowy w Starachowicach

W 1789 roku z fundacji opata wąchockiego Rupkiewicza zbudowano na terenie obecnych Starachowic pierwszy wielki piec. Po 1815 roku Stanisław Staszic opracował plan „ciąglego zakładu fabryk żelaznych na rzece Kamiennej” i od 1841 roku zaczynają działać trzy wielkie piece opalane na węgiel drzewny. W 1897 roku rozpoczęto budowę nowych zakładów z wielkim piecem na koks, który był czynny od 1899 r. Zakład działał do 19 marca 1968 roku.

Obecnie na terenie zakładu wielkopiecowego działa Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. Jana Pazdura gdzie można obejrzeć unikalny wielki piec z 1899 roku z zachowanym technologicznym ciągiem hutniczym oraz jedną z największych na świecie maszyną parową, która trafiła do Starachowic z Powszechnej Wystawy Przemysłowej w Paryżu w 1889 roku.

Ekspozycja zawiera także zabytki techniki samochodowej i zbrojeniowej Zakładów Starachowickich. Muzeum prezentuje także bogate zbiory paleontologiczne, między innymi tropy dinozaurów z okresu jurajskiego.

Muzeum Przyrody i Techniki Ekomuzeum im. Jana Pazdura

ul. Wielkopiecowa 1, 27-200 Starachowice, tel. 041 275 40 83, www.ekomuzeum.pl

Ruiny zakładu wielkopiecowego w Samsonowie

Tradycje hutnicze tej miejscowości sięgają XVI wieku. Pierwszy zakład wielkopiecowy wymieniany jest w 1645 roku. Produkowano tu działa polowe, kule i szyszaki. W 1778 roku, na miejscu zrujnowanego pieca, powstał nowy, który dotrwał do roku 1816. Z inicjatywy Stanisława Staszica w 1818 roku rozpoczęto budowę nowego, dużego zakładu wielkopiecowego wraz z osiedlem mieszkaniowym dla pracowników. Wielki piec ukończony i uruchomiony został w 1823 roku. W 1835 roku – data na wielkim piecu – nastąpiła ponowna przebudowa zakładu. Siłą napędową urządzeń w hucie była woda rzeki Bobrzy, doprowadzona do zakładu sklepionym kanałem. Samsonowska huta pracowała do 1866 roku, kiedy to została zniszczona pożarem, od tego czasu popadała w ruinę. W centralnej części ruin znajduje się wielki piec, najwyższą budowlą jest wieża gichtociągowa, z której dokonywano zasypu pieca wsadem czyli węglem, rudą i topnikiem.

W 1835 roku – data na wielkim piecu – nastąpiła ponowna przebudowa zakładu. Siłą napędową urządzeń w hucie była woda rzeki Bobrzy, doprowadzona do zakładu sklepionym kanałem. Samsonowska huta pracowała do 1866 roku, kiedy to została zniszczona pożarem, od tego czasu popadała w ruinę. W centralnej części ruin znajduje się wielki piec, najwyższą budowlą jest wieża gichtociągowa, z której dokonywano zasypu pieca wsadem czyli węglem, rudą i topnikiem.

Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Bobrzy”

ul. Urzędnicza 8, 26-085 Miedziana Góra, tel. 041 303 22 44

www.dorzeczebobrzy.pl

Mur oporowy w Bobrzy

Od szesnastego wieku pracowały w Bobrzy kuźnice i wielki piec, w którym wyrabiano między innymi działa i kule artyleryjskie. Nowy zakład wielkopiecowy w Bobrzy zlokalizowany został w 1824 roku przez Druckiego-Lubeckiego. Projekt zakładał wybudowanie pięciu wielkich pieców usytuowanych wzdłuż skarpy wzgórza. Nad nimi, na wzniesieniu wzmocnionym murem oporowym, zakładano postawienie sześciu budynków zakładu. Dla przyszłych pracowników miało stanąć małe osiedle złożone z kilkunastu domków. Do 1830 roku wybudowano: staw wraz z kanałami, mury oporowe, cztery węgielnie, trzy piece do prażenia rudy, dwa składy na rudę oraz dziesięć budynków osiedla mieszkaniowego. Całkowitej realizacji projektu wybudowania największego w ówczesnych czasach zakładu hutniczego przeszkodziła klęska powstania listopadowego. W wybudowanych już halach zlokalizowano więc na kilkadziesiąt lat gwoździarnię, a po II wojnie światowej mechaniczną tkalnię. Dziś najbardziej imponująco prezentuje się mur oporowy o długości około pół kilometra i maksymalnej wysokości 15 metrów, który zabezpieczał wzniesienie przed osuwaniem się, a z korony którego miało się odbywać zasypywanie wsadu do wielkich pieców. Z budynków zakładu pozostały dawne hale, domy osiedla i mury węgielni. Jest też dobrze zachowany staw, w którym miała być gromadzona woda i kanały, którymi miała ona dochodzić do kół wodnych.

Kuźnia mechaniczna w Starej Kuźnicy

Znajduje się tu jedyna w Polsce zachowana w pierwotnej postaci kuźnica z miechami i młotem, które w przeszłości napędzane były przez koło wodne. Młot naciskowy z początku XIX wieku należy do typu jaki został sprowadzony do Polski na przełomie XVII i XVIII wieku. Młot ten poruszany był przez koło nasiebierne poruszające wał z osadzonymi na nim palcami - drewnianymi, mocnymi kołkami. Drugie koło wodne poruszało miechy skrzynkowe zwane polskimi, które wtaczały powietrze do pieca gdzie rozgrzewano materiał do kucia. Wszystkie te urządzenia wykonane na początku XIX stulecia, zachowały się w niezmiennym stanie i pracowały do 1957 roku. W ostatnich latach działalności produkowano na nich narzędzia rolnicze głównie lemiesz i siekiery, a także okucia, haki, kłamry itp. Obok młota naciskowego zachowało się także wiele drobnego sprzętu używanego w cyklu produkcyjnym jak nożyce do cięcia blachy, obcęgi, szczypcy i tak zwana baba młota. Szybkość opadania młota następowała przez zwiększenie lub zmniejszenie dopływu wody na koło wodne.

Miejscowość położona nad rzeczką Młynkowską u stóp Wzgórz Koneckich. Dojechać do niej można z trasy Końskie - Przysucha skręcając w miejscowości Młynek Nieświński.

Kuźnia Mechaniczna

Stara Kuźnica 46, 26-200 Końskie, tel. 041 371 91 87

Centrum Informacji Turystycznej
 25-033 Kielce, ul. Ściegiennego 2, tel. 041 348 00 60
informacja@swietokrzyskie.travel
www.swietokrzyskie.travel

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
 25-526 Kielce, Al. IX Wieków Kielce 3
 tel. 041 342 15 49, fax 041 344 52 65
www.sejmik.kielce.pl